

การเปลี่ยนแปลงความต้องการข้าวและตลาดข้าวโลก

ส่วนการต่างประเทศ

สำนักยุทธศาสตร์การเกษตร วิจัยประเมินผล และส่งเสริมกิจการพิเศษ

๑. สถานการณ์ข้าวในตลาดโลกช่วงปี ๒๕๕๘-๒๕๕๙ พบว่าการบริโภคข้าวขยายตัวเพิ่มขึ้นเร็วกว่าการเพิ่มขึ้นของการผลิต ส่งผลให้สต็อกข้าวปลายปีของโลกลดลงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในประเทศผู้ส่งออกข้าวหลัก ๕ ประเทศ (ไทย อินเดีย เวียดนาม ปากีสถาน และสหรัฐ) และประเทศที่มีสต็อกข้าวมากที่สุด ๔ ประเทศ (จีน อินเดีย ไทย และอินโดนีเซีย)
๒. หลังจากที่อินเดียหยุดส่งออกข้าวและไทยมีนโยบายรับจำนำข้าว ส่งผลให้ราคาข้าวในตลาดโลกอยู่ในระดับสูง อย่างไรก็ตาม ในปี ๒๕๕๖ เป็นจุดเปลี่ยนของการแข่งขันในตลาดข้าวโลก มีการระบายข้าวในสต็อกของทั้งประเทศไทยและอินเดีย หลังจากไทยยกเลิกนโยบายรับจำนำข้าว และอินเดียมกลับมาส่งออกข้าวอีกครั้ง ส่งผลให้ราคาข้าวในตลาดโลกลดลง รวมทั้งจีนมีการนำเข้าข้าวเพิ่มขึ้นอย่างมาก ทั้งนี้ คาดว่าหลังจากที่มีการระบายสต็อกข้าวของประเทศไทย และตลาดข้าวเป็นเสรีมากขึ้น จะทำให้ราคาข้าวปรับตัวตามปัจจัยพื้นฐานมากขึ้น และน่าจะมีแนวโน้มที่ดีขึ้น
๓. ภาพรวมการค้าข้าวโลกอยู่ที่ประมาณ ๔๐ ล้านตัน ต่อปี โดยร้อยละ ๕๐ ของปริมาณการค้าข้าวโลก หรือ ๒๐ ล้านตัน เป็นการค้าข้าวในแอฟริกาและตะวันออกกลาง การบริโภคข้าวโดยรวมของโลกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น โดยประเทศในแอฟริกาและตะวันออกกลางมีการบริโภคข้าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ปริมาณการนำเข้าข้าวของประเทศเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อการค้าข้าวและราคาส่งออกข้าวค่อนข้างมาก
๔. แนวโน้มของตลาดข้าว
 - (๑) ตลาดข้าวหักมีแนวโน้มที่จะมีการแข่งขันระหว่างประเทศรุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะจากอินเดีย ซึ่งมีข้าวหักราคาถูก และตลาดจีนซึ่งมีการเติบโตของการนำเข้าข้าวหักมากที่สุด จะเป็นปัจจัยกำหนดอุปสงค์และขนาดตลาดข้าวหักของโลก ขณะที่เซเนกัลซึ่งเป็นประเทศที่นำเข้าข้าวหักในปริมาณมากที่สุดในโลก จะเป็นปัจจัยกำหนดความต้องการข้าวหักของแอฟริกา
 - (๒) การที่ตลาดข้าวหนึ่งของโลกถูกกำหนดโดยบางประเทศ เช่น ไนจีเรีย แอฟริกาใต้ บังคลาเทศ เยเมน และตะวันออกกลาง ทำให้ตลาดข้าวหนึ่งมีความผันผวนสูง โดยเฉพาะจากประเทศไนจีเรีย โดยปัจจุบันไทยและอินเดียมีการส่งออกข้าวหนึ่งปริมาณใกล้เคียงกัน เปลี่ยนแปลงจากในอดีตที่ไทยเคยเป็นประเทศผู้ส่งออกข้าวหนึ่งอันดับหนึ่งของโลก
 - (๓) ตลาดข้าวขาวแยกตามลักษณะการค้าได้เป็นตลาดค้าข้าวขาวเชิงพาณิชย์ ซึ่งตลาดส่วนใหญ่อยู่ที่แอฟริกา และตลาดข้าวโดยการประมูลแบบรัฐต่อรัฐ ซึ่งเอเชีย (โดยเฉพาะอินโดนีเซียและฟิลิปปินส์) จะเป็นตลาดหลักในการประมูลข้าวแบบรัฐต่อรัฐ สำหรับจีนจะมีลักษณะผสมผสานระหว่างการค้าข้าวเชิงพาณิชย์และการประมูลข้าวแบบรัฐต่อรัฐ ทั้งนี้ ปัจจัยหลักที่กระทบตลาดข้าวขาว ได้แก่ สภาพอากาศ และปัจจัยทางการเมือง โดยเฉพาะกรณีประเทศอิรัก อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ จีน อิหร่าน และแอฟริกา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อตลาดการค้าข้าว

๕. แนวโน้มและความท้าทายในอนาคต

- (๑) การบริโภคข้าวของโลกคาดว่าจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอีก ๑๐ ปี ข้างหน้า แต่อัตราการขยายตัวของ การบริโภคจะลดลง จากการที่แม้ว่าความต้องการบริโภคข้าวของประเทศกำลังพัฒนาและแอฟริกาจะเพิ่มขึ้น แต่ความต้องการของประเทศในเอเชียจะทรงตัว จากการที่เมื่อประชากรมีรายได้มากขึ้นจะบริโภคข้าวน้อยลง และบริโภคอาหารจำพวกเนื้อสัตว์มากขึ้น อย่างไรก็ตามจากการที่ความต้องการของผู้บริโภคมีความซับซ้อนมากขึ้น จึงคาดว่าข้าวที่มีโอกาสจะขยายตัวได้ดีในอนาคตจะเป็นข้าวที่มีคุณภาพ (เช่น ข้าวหอม ข้าวญี่ปุ่น) และข้าวหนึ่ง ในขณะที่ข้าวคุณภาพต่ำจะมีสัดส่วนในการค้ำน้อยลง โดยจะมีการนำไปใช้ในอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น เช่น อุตสาหกรรมแป้งและผลิตภัณฑ์อาหารสัตว์ และแอลกอฮอล์ เป็นต้น
- (๒) ราคาข้าวมีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในระยะยาว จากวิกฤติอาหาร และปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ซึ่งจะก่อให้เกิดการขาดแคลนน้ำ หรือน้ำท่วม โดยคาดว่าหลังจากที่มีการระบายสต็อกข้าวของไทย ราคาข้าวจะเคลื่อนไหวตามปัจจัยพื้นฐาน และปัจจัยเสี่ยงด้านอุปทานที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม
- (๓) ข้าวเป็นสินค้าการเมืองที่รัฐบาลประเทศต่างๆ ยังมีมาตรการแทรกแซงในลักษณะของมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี ซึ่งจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อตลาดการค้าข้าว

.....

แหล่งข้อมูล

ข้อมูลจากการบรรยายของ Mr. V. Subramanian สถาบันวิจัยข้าวนานาชาติ (The International Rice Research Institute: IRRI) เนื่องในการประชุมเวทีข้าวไทย ปี ๒๕๕๘ ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ จัดโดยมูลนิธิข้าว ในพระบรมราชูปถัมภ์ เมื่อวันที่ ๑๔ ธันวาคม ๒๕๕๘